

9.11.

PERJANTAISARJA 5

Musiikkitalo klo 19.00

Hannu Lintu, kapellimestari

Li Wei Qin, sello

Witold Lutoslawski: Sinfonia nro 2

30 min

Hésitant – Direct

VÄLIAIKA 20 min

*Pjotr Tšaikovski: Variaatioita Rokokoo-teemasta
sellolle ja orkesterille op. 33*

18 min

Thema. Moderato assai quasi Andante–Moderato semplice

Muunnelma I. Tempo della Thema

Muunnelma II. Tempo della Thema

Muunnelma III. Andante sostenuto

Muunnelma IV. Andante grazioso

Muunnelma V. Allegro moderato

Muunnelma VI. Andante.

Muunnelma VII. e Coda. Allegro vivo

*Sergei Prokofjev (sov. Palmer): Sota ja rauha,
sinfoninen sarja*

26 min

I Juhlat

1. Fanfaari ja poloneesi (Maestoso e brioso)

2. Valssi (Allegro ma non troppo)

3. Masurkka (Animato)

II Intermezzo – Toukokuun yö (Andante assai)

III Finaali

1. Lumimyrsky (Tempestoso)

2 Taistelu (Allegro)

3. Voitto (Allegro fastoso – Andante maestoso)

MYÖHÄISILLAN KAMARIMUSIIKKI alkaa noin 10 minuutin tauon jälkeen Konserttisalissa. Yleisöä pyydetään siirtymään permannolle kuuntelemaan esitystä. Myöhäisillan kamarimusiikissa on numeroimattomat paikat.

Petri Aarnio, viulu
Li Wei Qin, sello
Ossi Tanner, piano

Pjotr Tšaikovski: Pianotrio a-molli op. 50

47 min

- 1. Pezzo elegiaco*
- 2. Tema con variazioni*

Väliaika noin 19.40.

Konsertti päättyy noin klo 21.00.

Myöhäisillan kamarimusiikki päättyy noin klo 22.00.

Konsertti lähetetään suorana lähetyksenä Yle Radio 1:ssä ja Yle Areenassa sekä myöhemmin Yle Teemalla 30.12. ja uusintana Yle TV1:ssä 5.1.

WITOLD LUTOSLAWSKI (1913-1994): SINFONIA NRO 2

Witold Lutoslawskia häiritsi aloittelevana säveltäjänä 1920-luvulla uuden musiikin, kuten nuoren Hindemithin ja ranskalaisen Le Six -ryhmän, eräiden teosten ”rikottu” eli väärillä äänillä höystetty tonaalisuus. ”Mielestäni sillä ei ollut tulevaisuutta ja koin sen itseleni vieraaksi, sillä kaipasin järjestystä”, säveltäjä totesi.

Se ei kuitenkaan tarkoittanut tonaalista järjestystä, vaan logiikkaa, rakenteiden selkeyttä ja tarpeettomien asioiden eliminoimista. Tuohon järjestykseen kuului myös kontrolloitu sattumanvaraisuus eli Lutoslawskin 1960-luvun alusta lähtien teoksissaan kehittänyt aleatoriikka. Aleatoriikalla hän vastasi sodanjälkeisen modernismin ylikontrolloituihin piirteisiin tuomalla musiikkiinsa epädeterministisen, vapaan ja kollektiivista luovuutta korostavan elementin.

Vuonna 1964 valmistuneessa jousikvartetossaan Lutoslawski toteutti kaksiosaisen rakenteen, josta tuli malli hänen monille suurimuotoisille teoksilleen. Näistä ensimmäisenä valmistui Hampurissa sijainneen Pohjois-Saksan radion tilaama toinen sinfonia. Ainoastaan sinfonian toinen osa valmistui määräajassa ja sen kantaesitti Pierre Boulezin johtama Hampurin RSO vuonna 1966. Seuraava osa valmistui vuotta myöhemmin ja koko teos kantaesitettiin säveltäjän johdolla Katowicessä vuonna 1967.

Sinfonia ei kuulunut modernististen säveltäjien suosikkilajeihin, mutta

Lutoslawskin toinen sinfonia ei edusta perinnettä sen paremmin ”teemojen elämäkertana” kuin vakiotyyppisten osien yhdistelmänä. Kahdesta osapuulle samankokoisesta osasta syntyy tasapaino, mutta ei symmetriaa, sillä osien luonne ja tehtävät ovat täysin erilaiset. Teemoja tärkeämpiä ovat tekstuurit ja tapahtumat.

Lutoslawskille sinfonia oli ”suljettu muoto”, joka antaa säveltäjälle mahdollisuuden pitkäkestoiseen kehittelyyn. Kuulijalle se antaa tilaisuuden tutkaila pienistä osista syntyviä prosesseja ja kokonaisuutta. Säveltäjän mukaan teosta voi seurata abstraktin, mutta oikeita ihmisiä ja luonnetyyppejä sisältävän näyttämöteoksen tavoin.

Ensimmäinen osa on esitysohjeeltaan Hésitant (”Epäröiden”) ja luonteeltaan valmisteleva ja ennakoiva. Toinen on Direct (”Suoraan”), täydentävä ja kulminoiva osa, joka käynnistyy kontrabassossa, kun edellisen osan viime henkäykset kaikuivat vielä fagoteissa. Ensimmäisen osan erillisten soitinyhdistelmien tilalla ovat tiiviimmät ja jännitteisemmät tekstuurit. Ne johtavat lopussa aleatoriseen fortissimo-huipennukseen, joka kuitenkin hajoaa ja haihtuu hiljaisuuteen teoksen epilogissa.

Ensimmäisellä osalla on myös määrätietoisesti (mutta kenties väärään suuntaan) etenevät piirteensä, eikä toisen osan liike ole vailla yllätyksiä tai sivupolkuja. Säveltäjän oma esittely painottaa osien välisiä eroja:

”Ensimmäinen osa koostuu sarjasta erilaisten pienten soitinyhdistelmien esittämiä episodeja. Selvästi eroista huolimatta niitä yhdistää jonkinlainen epävarmuus tai päättämättömyys (siksi osan otsikona on Hésitant). Jokaista episodtia seuraa lyhyt ja hidas kertosaie, jota soittaa aina kolme sellaista soitinta, jotka eivät ole mukana episodissa. Viimeinen episodi on muita pitempi ja siinä kuullaan eri soitinyhdistelmät kuullaan peräkkäin. Edetessään kohti ilmeistä huipentumaa se yhtäkkiä loppuu. Kertosäkeen viimeinen versio on voimakkaasti kehitelty ja muodostaa sillan toiseen osaan.”

”Toinen osa etenee yhtäjaksoisesti ja keskeytyttä. Yksittäiset musiikilliset ideat limittyvät muodostaen yhtenäisen jatkumon. Kehitys etenee suoraviivaisesti, ilman poikkeamia, kohti lopullista

päämääräänsä. Muoto rakentuu viidestä toisiaan seuraavasta kehitysvaiheesta. Ensimmäistä vaihetta kuvaavat hidas tempo ja pitkät nuottiarvot. Toisesta erotuu jousien cantilena, jonka keskeyttävät yhä pidemmäksi kasvavat muiden soitinten nopeatempoiset interventiot nopean tempon jäädessä voitolle. Tässä kohdassa osa pääsee kehityksensä kolmanteen vaiheeseen, jota hallitsee nopea tempo ja kiristyvä jännite. Neljäs vaihe on sävellyksen ainoa tavalliseen tapaan johdettu jakso. Viides vaihe on teoksen huipentuma, kollektiivinen ad libitum, koko orkesterin soittaessa täydellä voimalla. Sitä seuraa yritys päättää teos fortissimoon. Se kuitenkin epäonnistuu ja seuraa epilogi, joka päättää teoksen säveliin (Es ja F) joilla se alkoikin.” (Witold Lutoslawski)

PJOTR TŠAIKOVSKI (1840–1893): VARIAATIOITA ROKOKOO-TEEMASTA SELLOLLE JA ORKESTERILLE OP. 33

Pjotr Tšaikovski lähestyi menneisyyttä ja ihaillemaansa 1700-lukua romanttisen runollisesti, ihannoiden klassisen musiikin tasapainoa, herkkyyttä ja tyyliä. Neljättä orkesterisarjaansa (Mozartiana) varten hän kaivoi esiin joukon Mozartin unohdettuja pikkukappaleita, mutta niiden orkestroinnissa tai soinnutuksessa hän ei ollut kiinnostunut historiallisesta näkökulmasta sen enempää kuin ns. hyvä maku kehottaa.

1700-luku edusti Tšaikovskille enemmän kodikkaan rauhan, kauneuden ja

sopusuhtaisuuden mielikuviutusmaailmaa, vähän samaan tapaan kuin lapsuusmuistot. Nämä idealisoidut mielikuvat hallitsivat vuonna 1876 valmistuneita rokokoo-muunnelmia sellolle ja orkesterille.

Teoksen epävirallisena tilaajana toimi sellotaiteilija Wilhelm Fitzenhagen, joka myös toimi vaativien virtuoosijaksojen pyroteknisenä asiantuntijana. Fitzenhagen myös editoi teoksen nykyisin useimmin kuultavaan versioon, jossa muunnelmien järjestys on vaihtunut ja yksi jätetty kokonaan pois.

Tšaikovski oli käyttänyt muunnelmamuotoa enimmäkseen salonkityylisissä pikkukappaleissa, eikä hän tässäkään tapauksessa halunnut häikäistä kuulijaansa kekseliäisyydellään, vaan ennen muuta välttää konsertto- tai fantasiamuodon aiheuttamat hankaluudet pastissityyppisessä sävellyksessä. Rokokooteema ja -tyyli ovat teoksessa lähinnä tunnelmaa luovia elementtejä, 1700-luvun ajankuva tyyli- teltynä siniveriseksi sulavuudeksi.

Rokokoo-muunnelmien orkesterin- käsittely on herkullisen säästeliästä, esimerkkinä tyylikäs johdanto: jousien ja puupuhallinten vuoropuhelu, pizzicatojen kannattelema siirtymä käyrä- torvisooloon sekä sellon viehättävästi esittelemä teema hyvätapaisine lopuk-

keineen. Teema on säveltäjän oma, mutta viittaa historiaan nelitahtisella rakenteellaan ja yksinkertaisuudellaan.

Seitsemän muunnelmaa voi luonnehtia runollisiksi muotokuviksi, jotka vaihtelevat painotuksiltaan paljon. Kaksi ensimmäistä koristelevat teemaa hovityylistä kurtiseerausta muistellen. Hitaassa jaksossa kuulija kääritään romanttiseen pumpuliin ja välillä tapailaan menuettieleganssia.

Viidennessä taitteessa muuntelusta vastaa orkesteri solistin ornamentoidessa kohti pientä kadenssia. Kuudes variaatio on mollissa ja tuntuu tunustelevan valmisteilla olleen Jevgeni Oneginin runollista alakuloa. Nopeassa (Allegro vivo) loppuviedossa päästetään lennokas taituruus valloilleen.

SERGEI PROKOFJEV (1891–1953): SINFONINEN SARJA OOPPERASTA SOTA JA RAUHA (SOVITTANUT CHRISTOPHER PALMER)

Sergei Prokofjev yritti tasoittaa kotiinpaluutaan Neuvostoliittoon vuonna 1936 säveltämällä teoksia, joissa hän moderni tyyliänsä kohtaisi ja huipentaisi uuden neuvostoyhteiskunnan taiteelliset pyrkimykset.

Venäläinen alkusoitto (1936), Kantaatti lokakuun vallankumouksen 20-vuotisjuhliin (1937), ooppera Semjon Kotko (1939), Zdravitsa Stalinin 60-vuotisjuhliin (1939), Balladi tuntemattomasta pojasta (1943), livana Julma Sergei Eisensteinin elokuvaan (1945) tai Oodi sodan loppumiselle (1945) eivät kovasta yrityksestä huoli-

matta miellyttäneet neuvostoauktori- teetteja.

Prokofjevin aatteellisesti ja historiallisesti orientoituneille sävellyksille oli ominaista musiikillinen kunnianhimoisuus – kuten haastavat harmoniat ja mielikuvitukselliset kokoonpanot – mikä virallisen estetiikan silmissä oli niiden suurin vika. Prokofjev ei ollut NKP:n jäsen ja häneltä puuttui kuuma linja poliittisesti korrektiin neuvostoes- tetiikkaan, joka halusi juhlahetkiinsä jotain paljon tavallisempaa.

Myös vuonna 1941 sodan varjossa aloitettu suurooppera Sota ja rauha

herätti neuvostoeliitissä hämmennystä. Päälle päin Leo Tolstoin klassinen romaani, kuvaus Napoleonin epäonnistuneesta Venäjän-retkestä, oli täydellinen aihe sotaa käyvälle kansakunnalle. Käytännössä Tolstoin kertomusta täytti kiusallinen filosofointi sodan ja uhrien järjestömyydestä, ylevästi aristokraattiset ja kristillisesti kansanomaiset ihanheet.

Prokofjev laati Sodasta ja rauhasta vuoteen 1952 mennessä viisi eri versiota, mutta ei koskaan nähnyt teosta näyttämöllä (konserttiversio esitettiin 1944). Tästä syystä hän ei myöskään ennättänyt laatia oopperan pohjalta orkesterisarjaa, kuten teki Semjon Kotkosta (1941) ja Duennasta (1950). Hänen puolestaan sellaisen on laatinut elokuvamusiikin konserttisoitukseen erikoistunut englantilaissäveltäjä Christopher Palmer (1946–1995).

Palmerin sinfonisen sarjan ensimmäisenä osana on oopperan toisena kohtauksena kuultava Juhlakohtaus, loistokas, mutta pahaa-aavistamaton näytös juuri ennen sodan alkua. Sen käynnistää Fanfaari ja poloneesi (Maestoso e brioso), joka avaa uudenvuoden juhlat 1812 Pietarissa:

”Äkkiä kaikki alkoi liikhadella, vierasjoukko puhkesi puhumaan ja siirtyili, sitten se jakautui kahtia ja sivuun vetäytyneiden rivien väliin astui musiikin virittyessä keisari. Keisari käveli nopeasti ja kumarteli oikealle ja vasemmalle, aivan kuin hän olisi halunnut mahdollisimman kiireesti selvittää näistä tapaamisesta hetkistä. Orkesteri soitti poloneesia, joka oli noihin aikoihin kuuluisa sanoistaan – ne oli sepitetty keisari Aleksanterin kunniaksi.” (suom. Esa Adrian)

Valssiin (Allegro ma non troppo) siirryttäessä näkökulma muuttuu yksityiseksi. Tämä on ruhtinas Andrei Bolgonskin ja nuoren Natasha Rostovan kohtaaminen, johon kuuluu tragediaa ennakoivia sävyjä:

”Natasha kohotti kätensä ja laski sen ruhtinas Andrein olkapäälle... Hänen pienet jalkansa, joissa oli silkiset tanssiaiskengät, tekivät työnsä nopeasti ja keveästi ja hänestä itsestään riippumatta, ja hänen kasvonsa säteilivät ihastusta ja onnea... Heti kun ruhtinas Andrei tarttui tähän hoikkaan, liikehtivään ja vavahtelevaan vartaloon ja tyttö oli niin lähellä häntä ja niin läheltä hymyili hänelle, Natashan sulouden viini humautti hänen päähänsä.”

Juhlakohtauksen päättää reipas Masurkka (Animato), jonka ironiset äänenpainot voivat liittyä pietarilaisyli-mystön pintaliitoiseen elämäntapaan.

Palmerin väliosaksi valitsema Toukokuun yö (Andante assai) tulee oopperan runollisesti latautuneesta ensimmäisestä kohtauksesta, joka kuvastaa rauhan aikaa ja muistuttaa luonnon uudistavasta voimasta. Ruhtinas Andrei vieraillee Rostovien tilalla ja hurmaantuu keväisestä luonnosta:

”Hetimitä kun hän avasi ikkunaluukut, kuun valo syöksähti huoneeseen, aivan kuin se olisi pitkään vaaninut ikkunan takana. Yö oli raikas ja liikkumattoman valoisa. Aivan ikkunan edessä oli rivi leikattuja puita, toiselta puolelta mustia ja toiselta hopeisen hohteen valaisemia. Puiden alla erottui jotakin mehukasta, kosteaa ja pörheää kasvillisuutta ja sen seassa siellä tällä hopeisen värisiä lehtiä ja korsia.”

Idylliin jälkeen Palmer siirtyy suoraan oopperan loppuun (13. koh-

taus), jossa ”kenraali Talvi” kurittaa (Tempestoso) perääntyviä ranskalaisia tiellä Smolenskiin. Sitä seuraava taistelu (Allegro) ei ole romaanissa kuvatun Borodinon taistelun kaltainen jättiläisten mitteli, vaan venäläispartisaanien ja ranskalaisten yhteenotto, jossa romaanin päähenkilöihin kuuluva Pierre Bezuhov pääsee vapaaksi.

Oopperan päättävä voitonhymni (Allegro fastoso – Andante maestoso) tiivistää isänmaalliset tunteukset kohtalaisella mahtiponnella. Sankaritekojen ja jättiuhrien jälkeen voi pohtia Tolstoin modernia historianfilosofiaa, jonka mukaan *”tietoisesti ihminen elää itseään varten mutta tiedostamattomasti hän toimii historiallisten, ihmisten yhteisten päämäärien saavuttamisen välikappaleena.”*

Antti Häyrynen

HANNU LINTU

Hannu Lintu on ollut Radion sinfoniaorkesterin ylikapellimestari elokuusta 2013 lähtien. Kauden 2018–2019 aikana hän esiintyy myös mm. Baltimoren, St Louisin ja Cincinnatin sinfoniaorkesterien, New Japan Philharmonic Orchestran, Singaporen Sinfoniaorkesterin sekä Hampurin radion sinfoniaorkesterin johtajana. Vierailujen kohokohtiin kuuluvat myös debyytit Bostonin Sinfoniaorkesterin ja Venäjän Kansallisorkesterin konserteissa. Hän on työskennellyt viime aikoina erityisesti Tokion kaupunginor-

kesterin, Washingtonin Kansallisen Sinfoniaorkesterin sekä Dallasin ja Detroitin sinfoniaorkesterien kanssa.

Lintu esiintyy säännöllisesti myös Suomen Kansallisoopperassa ja Savonlinnan Oopperajuhlilla. Helsingissä keväällä 2019 ohjelmassa on Alban Bergin Wozzeck ja Savonlinnassa heinäkuussa 2018 Giuseppe Verdin Otello.

Lintu opiskeli Sibelius-Akatemiassa ensiksi sellon- ja pianonsoittoa ja myöhemmin orkesterinjohtoa Jorma Panulan johdolla. Hän osallistui Myung-Whun Chungin mestarikurseille L'Accademia Musicale Chigianassa Sienassa ja voitti ensimmäisen palkinnon Pohjoismaisessa kapellimestarikilpailussa Bergenissä vuonna 1994. Hän on levyttänyt mm. Ondine-, BIS-, ja Hyperion-levymerkeille.

LI-WEI QIN

Kiinalais-australialainen Li-Wei Qin on noussut yhdeksi sukupolvensa menestyneimmistä sellisteistä. Hän murtautui kansainväliseen tietoisuuteen saavuttamalla hopeaa Moskovan Tšaikovskikilpailussa 1998 sekä voittamalla sen jälkeen arvostetun Naumberg-kilpailun New Yorkissa.

Li-Wei on syntynyt Shanghaissa, mutta muutti 13-vuotiaana Australiaan. Hän jatkoi sellonsoiton opintojaan Manchesterissä Royal Northern College of Musicissa Ralph Kirshbaumin sekä Lontoon Guildhall School of Music and Dramassa David Takenon johdolla. Vuosina 2001 ja 2002 hänet kutsuttiin osallistumaan BBC:n New Generation

-hankkeeseen. Li-Wei on sittemmin toiminut sellonsoiton professorina Royal Northern College of Musicissa, Singaporen YST-konservatoriossa sekä vierailevana professorina Shanghaissa ja Kiinan musiikin keskus-konservatoriossa.

Li-Wei esiintyy orkesterien solistina eri puolilla maailmaa (mm. Los Angelesin, Lontoon, Osakan, Hong Kongin ja Kiinan filharmonikot, Berliinin ja Hampurin radion sinfoniaorkesterit, Berliinin Konzerthausorchester, Prahan sinfonikot ja Sydney Symphony). Kamarimuusikkona häntä kuullaan säännöllisesti mm. Lontoon Wigmore

Hallissa sekä New Yorkin Lincoln Centerissä. Hänen yhteistyökumppaneitaan ovat olleet Daniel Hope, Nabuko Imai, Mischa Maisky, David Finckel, Wu Han, Vladimir Mendelssohn ja Peter Frankl.

Li-Wein levytyksiin kuuluvat mm. Elgarin, Dvořákin, Waltonin, Ross Harrisin ja Wenchen Qinin sellokonserdot sekä Tšaikovskin Rokokoo-variantit. Kamarimusiikin puolella hän on levyttänyt mm. kaikki Beethovenin sellosonaatit sekä Bachin, Kodaly'n ja Rahmaninovin musiikkia.

Li-Wein soitin on hänelle lainattu Joseph Guadagnini vuodelta 1780.

RADION SINFONIAORKESTERI

Radion sinfoniaorkesteri (RSO) on Yleisradion orkesteri, jonka tehtävänä on tuottaa ja edistää suomalaista musiikkikulttuuria. Orkesterin ylikapellimestari on Hannu Lintu, joka aloitti kautensa syksyllä 2013.

Radio-orkesteri perustettiin vuonna 1927 kymmenen muusikon voimin. Sinfoniaorkesterin mittoihin se kasvoi 1960-luvulla. RSO:n ylikapellimestareita ovat olleet Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste ja Sakari Oramo.

Suurten klassis-romanttisten mestariteosten ohella RSO:n ohjelmisto sisältää runsaasti nykymusiikkia ja orkesteri kantaesittää vuosittain useita Yleisradion tilausteoksia. RSO:n tehtäviin kuuluu myös koko suomalaisen or-

kesterimusiikin taltioiminen kantanauhoille Yleisradion arkistoon. Kaudella 2018–2019 orkesteri kantaesittää neljä Yleisradion tilaamaa teosta.

RSO on levyttänyt mm. Mahlerin, Ligetin, Eötvösin, Sibeliuksen, Hakolan, Lindbergin, Saariahon, Sallisen, Kaipaisen ja Kokkosen teoksia sekä Launiken Aslak Hetta -oopperan ensilevytyksen. Bartókin viulukonsertertojen levytys Christian Tetzlaffin kanssa Hannu Linnun johdolla palkittiin Gramophonella 2018. Sibeliuksen sävelrunoja ja lauluja sisältävä levy sai International Classical Music -palkinnon (ICMA) 2018. Lisäksi se oli Gramophone-julkaisun Editor's Choice marraskuussa 2017 ja BBC Music Magazinen kuukauden valinta tammi-kuussa 2018. Orkesterin levytyk-

siä on palkittu myös mm. BBC Music Magazine -, Académie Charles Cros'n ja MIDEM Classical Award -palkinnoilla. Kaudella 2018–2019 julkaistavat levyt sisältävät Lutoslawskia, Fagerlundia ja Beethovenia.

RSO konsertoi säännöllisesti ympäri maailmaa. Kaudella 2018–2019 orkesteri tekee kotimaan kiertueen Hannu Linnun johdolla Pietarsaareen, Kauhajoelle, Forssassaan ja Lahteen.

RSO:n konsertit lähetetään suorina lähetyksinä Yle Areenassa ja Yle Radio 1:ssä sekä taltiointeina Yle Teemalla ja Yle TV1:ssä.